

Fra forestillinga «Winterschlacht» på Deutsches Theater: Soldat Johannes Hördler er skutt, hans lik forlates framme på scenen. Det er 100 km til Moskva, og angrep fra russerne ventes...

Politisk og «politisk» teater

BEGRENSNINGER skaper behov, stengsler; en trang til å gjøre noe imot. Og gresset er alltid grønnere på den andre siden.

For en som er uvant med politisk teater og politisk virkning av teater, ble møtet med teatret i Øst-Berlin en ny opplevelse. Av og til lo folk i salen, klappet helt plutselig, uten at jeg skjønnte hvorfor. Det var ingen spesiell prestasjon eller framsett komisk poeng. Det var en «DDR-reaksjon», en ventilutblåsning. Et spesifikt samfunnsmessig tema var blitt behandlet på en uventet måte, et tabu var berørt og publikum reagerte.

I DDR har man måtte lære innpakningens kunst, å skjule stikkene. Man kan ikke uttale offentlig at «Willoch er en dust», man må i stedet si at «han er den største politiker som noen gang har eksistert». Og noen klarer det. Noen. Det er stor forskjell på provins og hovedstad og på de enkelte regissørers vilje, mot og overbevisning.

Innpakningen blir ofte gjort så finurlig; en normal tekst blir vridd, en pause blir holdt litt for lenge, trykk legges på et spesielt ord, men publikum skjønner det. De er så vare, oppmerksomme og søker i kunsten det som ikke blir sagt andre steder. Jeg lærte å høre forskjell, det er nyanser i reaksjonene som det er nyanser i de politiske utspillene. Det er stor forskjell på å ville more publikum med tillatte «kritiske» poenger og på å gjøre disse politiske klisjeene morsomme.

Jeg fant noen hovedtendenser: Publikum gir seg ende over ved gjenkjennelse, direkte utsagn, ofte så tydelige at det blir banalt, — publikum liker å få bekreftet sine meninger. Ofte kommer små henrykte knis over å få høre noe som er litt på kan-

ØST-BERLIN (Klassekampen): I et gjennompolitisert samfunn blir alt du gjør til politikk, også i teatret. Den samfunnsmessige situasjonen i DDR er konkret og det gir noe håndfast å kjempe for eller imot. Den gir noe en kan forkaste eller ville forbedre, noe å benytte seg av eller bukke under for.

ØST-BERLIN

Tone Avenstroup reiste til Øst-Berlin for å se teater. Institusjonsteater og frie grupper. Om hun ikke akkurat fikk se noe nytt, opplevde hun i hvert fall annerledes teater. I tre artikler forteller hun om doble bunner og levende liv som utvikler seg innafor de stive rammene det øst-tyske samfunnet har lagt for teaterkunst.

ten. Et tabu berøres, men det er bare berøring av noe som ikke er et virkelig tabu, men bevisste foring med godtatt kritikk eller, et uttrykk for naivitet. Å antyde at «det er kanskje litt for mange byråkrater her...», har samme ufarlige virkning som underbuksehumoren.

Proklamert selvkritikk tåles og benyttes.

Det virkelig grove blir sjelden sagt. Teksten kan i og for seg være helt ufarlig, det går mer på tolkningen av det som presenteres. Ved at framfører og tilhører «tenker i samme koffert», kan teksten få gyldighet ut over forestillingens virkelighet og slå over til å bli en konkret kommentar på de politiske forhold. Reaksjonen blir spontan, utbruddsmessig, individuell, en plutselig klapping, at åh! Men overgangen mellom konserverende og opposisjonelle utspill er hårfin og tolkningen er avhengig av egne grenser og syn på situasjonen. Det som en føler trækker på ens politiske idealer, kan en annen ta for propagandistisk teater, mens den tredje kan glede seg over ironien.

9. mai 1985 hadde forestillingen «Winterschlacht» premiere på Deutsches Theater i Øst-Berlin. Den ble laget i forbindelse med feiringen av 40-årsdagen for frigjørelsen fra fascismen, og var en sammensetning av Johannes R. Bechers «Schlacht um Moskau» og Heiner Müllers «Vorspiel zur Winterschlacht». Den ulike vinklingen, både form- og innholdsmessig, og ulike syn på vinterkrigen som disse to tekstene representerer, utgjør den konseptuelle spenningen i forestillingen, men det var uvesentlig i min opplevelse av den. For meg handlet

forestillingen om russerens entre i siste det. Det hjalp meg til å forstå et prinsipp, en tenkemåte, en måte å lage teater på.

Bechers tekst handler om den tyske soldaten Johannes Hörders vei fra å få tapperhetsmedalje for modig innsats for fedrelandet til å bli hyllet av russerne for sin motstand mot fascismen. Hitler-soldatene blir omtalt som fascist, nasjonalsosialisme eksisterer ikke, de ekte tyskere er motstandskjempere. De russiske soldatene er partisaner og annerledes. Dette er et ømtålig og vanskelig tema, men teksten var så ensrettet og framstillingen så idealisert at jeg følte meg provosert til å gå. Men jeg ble sittende og fikk tilslutt igjen for min tålmodighet.

De tyske soldatene som hele tiden hadde hatt problemer med å bekjempe russerne, blir slått tilbake. Johannes som har nektet å henrette to russiske krigsfanger, blir selv henrettet etter å ha holdt en tale om sin nye overbevisning. Hans lik ligger opphøyd framme på scenen. Russerne kommer; de grå vettskremte fascistene løper retningsløst omkring, og inn stiger, midt bakfra, hvitkledd og i sterkt lys, slør og musikk opp; Befrieren.

Det var for godt til å være sant, og jeg måtte le. Jeg så et glimt i øyet på sidemannen. Det ble mitt møte med intellektuelt og politisk DDR-teater. Jeg opplevde hvordan regissøren med ironisk avstand til stoffet klarte å vri en pliktoppsettning. Det hører også med til historien at denne forestillingen ble prisbelønnet og ved flere anledninger trukket fram som eksempel på riktig sosialistisk kunst. Det var noen som tok forestillingen på alvor.

TONE AVENSTROUP